

Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Ταξικές θέσεις, μορφές εργασίας και ψυχική υγεία

Θανάσης Αλεξίου

Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Στην εισήγησή μας εξετάζουμε τη σχέση μεταξύ ταξικών θέσεων, μορφών εργασίας και ψυχικής υγείας με βάση τα ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα έρευνας στο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης. Αυτό που καταδεικνύεται από τα ευρήματα είναι πως τα άτομα εκτίθενται, -ανάλογα με την ταξική τους θέση (αστοί, αυτοαπασχολούμενοι, εργάτες κ.λπ.)- με άριστο τρόπο όσον αφορά στην υγεία και στην ψυχική υγεία. Η ταξική θέση είναι επίσης ο κρίσιμος παράγοντας για την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και σε ασφαλιστικούς πόρους αλλά και για την αποκατάσταση της υγείας. Ουσιαστικά καταδεικνύεται πως το περιεχόμενο της εργασίας (αυτόνομη-υψηλά ειδικευμένη ή, αποειδικευμένη-εκτελεστική) και η κατάσταση εργασίας (δουλειές του ποδαριού, ανεργία κ.ά.) που αναφέρονται στην ταξική θέση, εξοπλίζουν άριστα τα άτομα με οικονομικά μέσα και ψυχοκοινωνικούς πόρους για να αντιμετωπίσουν τις βιογραφικές ρήξεις και ασυνέχειες αλλά και τα κοινωνικά αδιέξοδα που γίνονται προσωπικά. Μάλιστα οι ταξικές θέσεις των αυτό-απασχολούμενων, των ανειδίκευτων και των ημι-ειδικευμένων εργατών/τριών είναι πολύ περισσότερο εκτεθειμένες, απ' ό,τι, λόγω χάρη οι αντίστοιχες των αστικών στρωμάτων, στις διαλυτικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης, με ότι αυτό συνεπάγεται για την ψυχική υγεία των ατόμων.

Επιδείνωση της ψυχοπαθολογίας λόγω αστικοποίησης

Θεορίτης Χρήστος

Δρ Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Ψυχίατρος, Επιστημονικός συνεργάτης Α΄ Ψυχιατρικής κλινικής Παν. Αθηνών, Επισκέπτης ερευνητής Παν. Λονδίνου

Το 1950, μεγαλύτερο ποσοστό από το 70% του παγκόσμιου πληθυσμού ζούσε σε αγροτικές περιοχές. Ο αστικός πληθυσμός αυξήθηκε ταχύτατα και από το 2014 μεγαλύτερο ποσοστό από το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού διαμένει σε πόλεις και μεγαλουπόλεις. Το αστικό περιβάλλον φαίνεται πως συσχετίζεται με αυξημένη επίπτωση ψυχοπαθολογίας σε ότι αφορά στην ψύχωση, στις συναισθηματικές και αγχώδεις διαταραχές. Αυτή η συσχέτιση δεν φαίνεται να εξηγείται αποκλειστικά από τα χαρακτηριστικά του αστικού πληθυσμού, όπως ηλικία, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, κοινωνική τάξη και εθνικότητα. Διάφορες επιβαρυντικές κοινωνικές- περιβαλλοντικές καταστάσεις όπως αυξημένα επίπεδα εγκληματικότητας, θνησιμότητας, κοινωνικής απομόνωσης, μόλυνσης του περιβάλλοντος και θορύβου φαίνεται να είναι πιο συχνά σε αστικά παρά σε μη αστικά περιβάλλοντα και είναι πιθανόν να προδιαθέτουν ευαίσθητα άτομα στην ανάπτυξη ψυχοπαθολογίας. Οι ειδικοί της ψυχικής υγείας και οι υπεύθυνες κυβερνητικές υπηρεσίες θα πρέπει να γνωρίζουν την αυξημένη ανάγκη για υπηρεσίες ψυχικής υγείας σε αστικούς πληθυσμούς.

Από το αλκοόλ στην πόλη στο αλκοόλ της πόλης

Σεργέδου Ειρήνη

Δρ ΔΠΘ, Ψυχίατρος Επιμελήτρια Α΄, Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής

Η αλκοολική εξάρτηση είναι μια εξουθενωτική, συχνή, χρόνια και υποτροπιάζουσα ψυχιατρική διαταραχή παγκοσμίως, η οποία χαρακτηρίζεται από επίμονη, καταναγκαστική και ανεξέλεγκτη κατανάλωση αλκοόλ και με επικράτηση που ποικίλλει μεταξύ των διαφόρων εθνοτήτων. Προσδιορίζεται από ένα συνδυασμό γενετικών, σωματικών, ψυχολογικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Εξετάζονται οι περιβαλλοντικοί παράγοντες που έχουν να κάνουν με το περιβάλλον μιας αστικής πόλης. Οι γκετοποιημένες ομάδες χαμηλού κοινωνικοοικονομικού status, οι εκδηλώσεις βίας και εγκληματικότητας, η ανεργία, η απομόνωση, η μετανάστευση και ο κοινωνικός ανταγωνισμός είναι κάποιοι από αυτούς. Γενικά, όσον αφορά τη νοσηρότητα, θνησιμότητα και τις οικονομικές προοπτικές, το αλκοόλ κοστίζει στην κοινωνία μας πολύ περισσότερο από άλλες ναρκωτικές ουσίες και παραμένει ένα σημαντικό πρόβλημα τόσο για τις αστικές όσο και για τις αγροτικές περιοχές. Παρ' όλα αυτά, φαίνεται ότι είναι ένα μεγαλύτερο πρόβλημα για τις αγροτικές περιοχές.

Οι κοινωνικοί προσδιοριστές της ψυχικής υγείας

Πουλημάς Μιχαήλ

Δρ Κοινωνιολογίας, Επιστημονικός συνεργάτης του εργαστηρίου Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας της ιατρικής σχολής του ΑΠΘ

Η παρατεταμένη οικονομική ύφεση στη Ελλάδα αυξάνει τους παράγοντες κινδύνου που συνδέονται με την ψυχική υγεία. Η αντιμετώπιση της κατάστασης απαιτεί την επανεξέταση της σχέσης μεταξύ της κοινωνικό-οικονομικής ανισότητας και της ψυχικής υγείας. Η ψυχική υγεία στην πορεία της ζωής του ατόμου, διαμορφώνεται στο πλαίσιο των κοινωνικών, οικονομικών και φυσικών συνθηκών που βιώνει. Οι παράγοντες κινδύνου για πολλές κοινές ψυχικές διαταραχές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις κοινωνικές ανισότητες: όσο μεγαλύτερη είναι η ανισότητα, τόσο μεγαλύτερη είναι η έκθεση του ατόμου έναντι των παραγόντων κινδύνου. Προκειμένου να διερευνήσουμε τους μηχανισμούς μέσω των οποίων οι κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες δυνητικά συντελούν στην εμφάνιση διαταραχών της ψυχικής υγείας, χρησιμοποιούμε την νέο-Μαρξιστική προσέγγιση σχετικά με την κοινωνική τάξη. Ο όρος 'κοινωνική τάξη' χρησιμοποιείται ευρέως στην ακαδημαϊκή έρευνα σχετικά με την κοινωνική ανισότητα και χαράσσει νέες κατευθύνσεις με σκοπό την καλύτερη εξήγηση της διασύνδεσης μεταξύ ανισότητας και ψυχικής υγείας. Παρουσιάζουμε ένα δείγμα από τα ευρήματα της κοινοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο της κοινωνικό-οικονομικής κρίσης στο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης, με σκοπό να ενισχύσουμε τον ισχυρισμό ότι η ανισότητα δυνητικά οδηγεί στην ψυχική ασθένεια και αντίστροφα.

Η επίδραση της εγκληματικότητας στη ψυχική υγεία του πληθυσμού

Δουζίνης Αθανάσιος

Αναπληρωτής Καθηγητής Ψυχιατρικής - Ψυχοιατροδικαστικής, Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Δ/ντής Ψυχιατρικής Κλινικής Νοσοκομείο 'Αττικό'.

Είναι η βία περισσότερη στην σημερινή εποχή; Οι περισσότεροι θα απαντούσαν καταφατικά σε μία τέτοια ερώτηση. Εάν το καλοσκεφτούμε όμως μία τέτοια απάντηση είναι λάθος. Όσο βίαιη και να είναι η εποχή μας δεν μπορεί να συγκριθεί με την περίοδο πριν από 70 χρόνια (τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο). Στις δυτικές κοινωνίες χωρίς καμία αμφιβολία η τελευταία πεντηκονταετία είναι η ειρηνικότερη στην ιστορία τους.

Όμως όλοι μας έχουμε συνείδηση ότι ο κόσμος μας είναι βίαιος και η βία υπάρχει σε πολλές εκφάνσεις της καθημερινότητας μας. Σε τι οφείλεται αυτό;

Η βία είναι σίγουρα περισσότερο ορατή στις μέρες μας. Η τηλεόραση και το διαδίκτυο (κυρίως). Εκείνο που σίγουρα συμβαίνει στις μέρες μας είναι ότι βλέπουμε περισσότερη βία στους δέκτες της τηλεόρασης μας και στις οθόνες του υπολογιστή μας. Την βία που βλέπουμε την παρακολουθούμε σαν θεατές και ακούμε μεν την φωνή των θυμάτων αλλά δεν την «ζούμε» δεν είμαστε κοντά στα θύματα.

Στην ψυχιατρική και την ψυχολογία έχει αποδειχθεί ότι η «έκθεση» σε ένα ερέθισμα οδηγεί στην «εξοικείωση» και η εξοικείωση με ερεθίσματα που μας προξενούν έντονες αντιδράσεις είτε αυτές είναι χαράς, είτε αηδίας, είτε λύπης, είτε φόβου, οδηγεί στην μείωση της έντασης της αντίδρασης αυτής. Το τελικό αποτέλεσμα είναι να βλέπουμε κάτι φρικτό και να μην αισθανόμαστε φρίκη και μετά από κάποιον χρόνο να βλέπουμε κάτι που αρχικά μας προξενούσε αποστροφή και απέχθεια και μετά από επανειλημμένη έκθεση στο θέαμα αυτό να μην έχουμε τέτοια συναισθήματα. Η εξοικείωση τελικά είναι αυτή που μας κάνει να προσπερνούμε κάτι που παλαιότερα μας προξενούσε για παράδειγμα αηδία και τώρα να μην έχουμε τέτοιο συναίσθημα.

Στην παρουσίαση αυτή θα συζητηθεί η συνολική ψυχική επιβάρυνση της κοινωνίας και πως εκφράζεται αυτή μέσα από την αυξανόμενη αναζήτηση ψυχολογικής υποστήριξης στην σύγχρονη εποχή.

Άσκηση στη πόλη και ψυχική υγεία

Ξιάρχος Γεώργιος

Δρ. ΕΚΠΑ, Καθηγητής Φυσικής Αγωγής-Φυσιοθεραπευτής

Η άσκηση και η φυσική δραστηριότητα αναμφίβολα επηρεάζουν ευεργετικά τον ανθρώπινο οργανισμό σε βιολογικό επίπεδο. Ταυτόχρονα η θετική τους επίδραση στην ψυχική υγεία καταγράφεται σε αρκετές έρευνες, γεγονός που ενισχύει τη χρησιμότητά τους στη σύγχρονη διαβίωση. Μια παράμετρος όμως που δεν έχει ακόμη διευκρινισθεί σημαντικά είναι η επίδραση της άσκησης που εξασκείται μέσα στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον και κατά πόσον αυτή μπορεί να έχει θετικά ή και αρνητικά αποτελέσματα στη ψυχική διάθεση και υγεία, αν ληφθούν υπ' όψιν οι δυσμενέστερες συνθήκες που επικρατούν εντός ενός ποικιλότροπα επιβαρυσμένου περιβάλλοντος, όπως αυτό που βιώνει ο κάτοικος των μεγαλουπόλεων (υπερπληθυσμός, υπερβολική δόμηση, μόλυνση, θόρυβος κ.λπ.) ο οποίος είναι εκτεθειμένος σε περισσότερους και σημαντικότερους κινδύνους για την υγεία του και την ψυχική του κατάσταση εν σχέσει με αυτόν που βρίσκεται σε κοντινότερη επαφή με τη φύση.

Η φιλοσοφία της συνυπάρξεως εις την Μεγαλούπολιν

Σταύρος Ι. Μπαλογιάννης

Ομότιμος καθηγητής Νευρολογίας ΑΠΘ

Η πόλις αποτελεί την πλήρη έκφρασιν της ευρείας συμβιωτικής κοινωνίας, η οποία άρχεται αναπτυσσομένη από της οικογενείας, εν συνεχεία διευρύνεται εις την κοινότητα και εν τέλει αναπτύσσεται υπό την πλήρη πολύμορφον έκφρασιν αυτής εις την μεγαλούπολιν και ιδίως εις τα μεγάλα πολυπληθυσμικά και πολυπολιτισμικά μητροπολιτικά κέντρα της εποχής μας. Η βασική συμβιωτική αρχή, επί της οποίας στηρίζεται η εσωτερική λειτουργικότης της πόλεως είναι η αρχή της κοινωνικής συνεργασίας, η οποία αναπτύσσεται επί του υποβάθρου της δικαιοσύνης, της αληθείας, της ελευθερίας, της φιλαλληλίας, της αλληλεγγύης και της καλλιέργειας κοινώς αποδεκτών αξιών, αι οποίαι αποβλέπουν εις το κοινόν αγαθόν και ιδίως εις τον αληθή σεβασμόν προς το ανθρώπινον πρόσωπον.

Κοινή ευθύνη των πολιτών είναι η ορθοπραξία, η οποία ευλόγως δύναται να καταστή ευπραξία, υπό την κατάλληλον παιδείαν, διά της οποίας καλλιεργείται εις έκαστον πολίτην το αίσθημα του αυτοσεβασμού, της αυτοκυριαρχίας, της ελευθερίας και της αυτονομίας, η αυθεντική αίσθησις του εαυτού του, η αξία της εσωτερικής ειρήνης και η βίωσις των ηθικών αξιών.

Διά της πνευματικής καλλιέργειας ο πολίτης αναγνωρίζει την αξίαν της ισοτιμίας και της αλληλοπεριχωρήσεως και του κοινού αγώνος διά το αγαθόν του συνόλου, εις τα πλαίσια πολιτεύματος, το οποίον σέβεται την ελευθερίαν, την αυτοδυναμίαν και το αίσθημα της προσωπικής ευθύνης του πολίτου. Η συνεχής αυτοκριτική υπό των αρχόντων αποτελεί απαραίτητον προϋπόθεσιν, διά την διατήρησιν της σταθεράς ανοδικής πορείας και της αμεταπτώτου κοινωνικής αρμονίας.

Η ιδανική πολιτεία κατά τον Πλάτωνα είναι αξιοκρατική Δημοκρατία, εις την οποίαν η υπερτάτη μεν επιδίωξις είναι «η θέασις του αγαθού» και «η ευδαιμονία του κοινωνικού συνόλου», η ορθή δε παιδεία αποτελεί το θεμέλιον της λειτουργικότητος και της διαμορφώσεως του όλου πνευματικού περιγράμματος της πόλεως, εις την οποίαν οι άρχοντες κατά συνειδητόν τρόπον επιζητούν την επικράτησιν του Αγαθού και αι αρεταί, ιδίως η ανδρεία, η σωφροσύνη, η σοφία και η δικαιοσύνη αποτελούν τον ηθικόν κώδικα της διακυβερνήσεως της πολιτείας.

Το ύψιστον αγαθόν των πολιτών κατά τον Spinoza είναι η ευδαιμονία (felicitas), η σωτηρία (salus), η χαρά (gaudio), η ευλογία (beatitudo), η ειρηνική αποδοχή των δυσχερειών (animi acquiescentia), η δόξα (gloria), η αγάπη (amor) και υπέρ άνω όλων η ελευθερία (libertas).

Κατά τον Heidegger πόλις σημαίνει ο τόπος εις τον οποίον ευρίσκεται το ιστορικόν Είναι. Είναι ο τόπος εις τον οποίον λαμβάνει χώραν η διαμόρφωσις της προσωπικής και της κοινωνικής ιστορίας. Τα ουσιώδη λειτουργικά χαρακτηριστικά του πολίτου κατά τον Heidegger είναι να σέβεται ούτος και να διατηρή την ενότητα της γης, να δέχεται τον ουρανόν και να έχη την ικανότητα να πεθαίνει.

Ο πολίτης, ο εμφορούμενος υπό του αισθήματος της κοινωνικής ευθύνης, ζων εις τον δαίδαλον της συγχρόνου μεγαλουπόλεως, η οποία αλγεί από τας τραγικάς κοινωνικάς αντιθέσεις και την συνεχώς αυξανομένην δόνησιν των αξιών, διέρχεται διά μέσου της ατμοσφαιρας αυτής «τῆς ροδωνιάς τοῦ ἄνθους δρεψάμενος και τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνων», ἐλπίζων διηνεκῶς εις «καινήν γῆν».